

MÙA XUÂN, TUỔI TRẺ VÀ TÌNH YÊU TRONG THƠ XUÂN DIỆU

SPRING, YOUTH AND LOVE IN XUAN DIEU POETRY

NGUYỄN THU HUƠNG^(*)

TÓM TẮT: Xuân Diệu là một vị đại biểu ưu tú, lá cờ đầu của phong trào thơ ca lãng mạn Việt Nam giai đoạn 1932-1945. Hồn thơ Xuân Diệu là hồn thơ thiết tha yêu sự sống, khát khao giao cảm, khát khao hưởng thụ vẻ đẹp của cuộc sống trần gian. Trong cảm quan của Xuân Diệu, cuộc sống đẹp nhất là ở sự kết hợp hài hòa giữa tình yêu và tuổi trẻ. Xuân Diệu viết về tình yêu và tuổi trẻ với một cảm xúc rất mới. Trong thơ Xuân Diệu, người ta cũng thường thấy hình ảnh mùa xuân. Xuân Diệu đã có những bài thơ nồng nàn, đắm say về mùa xuân.

Từ khóa: thơ Xuân Diệu, tình yêu và tuổi trẻ.

ABSTRACT: Xuan Dieu is a distinguished delegate, the flagship of the Vietnamese Romantic poetry period from 1932-1945. Xuan Dieu poetry is the soul of life loves, the desire for sympathy, the desire to enjoy the beauty of life. In the sense of Xuan Dieu, the most beautiful life is in the harmony between love and youth. Xuan Dieu writes about love and youth with a very new feeling. In Xuan Dieu poetry, people often see pictures of spring. Xuan Dieu had passionate poems about the spring.

Key words: Xuan Dieu poetry, love and youth.

Phong trào Thơ Mới (1932 - 1945) đã đi qua từ lâu, song những thành tựu mà nó còn để lại vẫn vẹn nguyên giá trị và sẽ mãi mãi trường tồn cùng thời gian. Tồn tại trong một khoảng thời gian không dài nhưng sự ra đời của Thơ Mới đóng vai trò là cả một “cuộc cách mạng trong tiến trình của thơ ca Việt Nam”, đưa thơ cổ điển Việt Nam đạt đến trình độ hiện đại cả về mặt nội dung biểu hiện cũng như nghệ thuật thơ ca.

Góp phần làm nên chiến thắng vẻ vang của phong trào Thơ Mới, trước tiên phải ghi nhận công lao mở đường của những tác giả Thế Lữ, Lưu Trọng Lư, Huy Thông, ... những người đã làm rạng danh một thời cho Thơ Mới. Tuy nhiên, đến khi Xuân Diệu xuất hiện thì Thơ Mới mới đạt được

sự toàn thịnh. Từ đây, Xuân Diệu nhanh chóng trở thành vị đại biểu ưu tú, lá cờ đầu của phong trào thơ ca lãng mạn vào thời kỳ tròn đầy nhất của nó. Đọc thơ Xuân Diệu, người ta thấy đây là một hồn thơ thiết tha yêu sự sống, khát khao giao cảm với đời, khát khao hưởng thụ vẻ đẹp của cuộc sống trần gian. Sinh thời, nhà thơ Huy Cận đã có một nhận xét xác đáng: “*thơ tình Xuân Diệu thực chất là bài ca sự sống*”.

Trong “Lời tựa” cho tập *Thơ thơ*, Thế Lữ đã đưa ra một nhận xét tinh tế về thơ tình Xuân Diệu: “*Lầu thơ của ông dựng trên đất của một tấm lòng trần gian, ông đã không trốn tránh mà còn quyến luyến cõi trần*”. Sự thiết tha, quyến luyến cõi trần và khát khao hưởng thụ phần ngon ngọt nhất

^(*) TS. Đại học Giáo dục, Đại học Quốc gia Hà Nội, Email: nguyenthuhuong.18.07@gmail.com

của trần gian là những nốt nhạc đẹp nhất của “bài ca sự sống” mà Xuân Diệu muốn ca ngợi và dâng tặng cho đời.

Có lẽ trong số các nhà Thơ Mới, chưa ai dám bộc lộ lòng ham sống đến mức thiết tha, cuồng nhiệt như Xuân Diệu:

*Kẻ dựng trái tim triu máu đất,
Hai tay chín móng bám vào đời.*

(Hư vô)

Sinh thời, có lần Xuân Diệu tâm sự với các bạn thanh niên: “*Các bạn thanh niên ạ, các bạn đừng bắt chước người già, họ không biết phần ngon nhất của cuộc đời là tình yêu và tuổi trẻ*”. Trong cảm quan của Xuân Diệu, “phần ngon nhất của cuộc đời” là sự kết hợp hài hoà giữa tình yêu và tuổi trẻ, ở đó dồn kết đầy đủ nhất ý nghĩa của cuộc sống, hạnh phúc trên cõi trần gian. Bởi thế, đề tài tình yêu trong thơ Xuân Diệu còn vượt ra khỏi ý nghĩa hẹp của nó mà vươn tới ý nghĩa rộng hơn, đó là sự ca ngợi vẻ đẹp của cuộc đời, là nỗi đam mê mãnh liệt được sống đủ đầy, mãn nguyện với cuộc sống trần thế.

Trong Thơ Mới, hầu hết các nhà thơ đều tìm kiếm cho mình một con đường để chạy trốn cuộc đời, thoát ly thực tại. Con đường ấy có khi đi ngược về quá khứ hoặc dẫn vào một thế giới mộng mơ. Thế Lữ trần trở với giấc mộng lên tiên, về cõi Bồng Lai; Hàn Mặc Tử thì hướng tới cõi trắng sao thượng giới; Chế Lan Viên lại tìm về quá khứ vàng son đồ nát; Lưu Trọng Lư chu du trong cõi mộng, ký thác tâm hồn mình vào những thú giang hồ đau thương,... Ngay cả Xuân Diệu cũng đã từng “mơ theo trăng và vợ vẫn cùng mây”, song những câu thơ viết theo dạng này chiếm một tỷ lệ quá ít ỏi trong toàn bộ sáng tác của Xuân Diệu. Và

điều quan trọng hơn là bởi nó không tiêu biểu cho cảm quan về vũ trụ, triết lý nhân sinh và lý tưởng thẩm mỹ của nhà thơ. Trước sau Xuân Diệu vẫn là “một con người của đời, một người ở giữa loài người” và chủ động đón nhận tất cả hương vị ngọt ngào nhất mà cuộc đời ban tặng:

*Ta ôm bó cánh tay ta làm rắn,
Làm dây đa quán quyết cả mình xuân
Không muốn đi, mãi mãi ở vườn trần
Chân hóa rễ để hút mùa dưới đất.*

(Thanh niên)

Coi trần gian, hiện tại mới là nguồn vui, là lẽ sống nên Xuân Diệu càng thiết tha với sự sống và bộc lộ lòng ham sống một cách say mê, cuồng nhiệt. Cũng từ đó, ông luôn nhìn thấy những cảnh tượng rất thực từ những cõi hư ảnh, nhìn thấy những cõi hữu hình từ cõi vô hình. Giữa không gian bao la của gió, của hương và thiên nhiên hư ảo, Xuân Diệu tưởng tượng ra những hình hài cụ thể như những thực thể vật chất đang hiện hữu mà con người có thể nắm bắt được:

*Ta muốn ôm
Cả sự sống mới bắt đầu mơn mởn,
Ta muốn riết mây đưa và gió lượn.
Ta muốn say cánh bướm với tình yêu,
Ta muốn thâu trong một cái hôn nhiều
Và non nước, và cây, và cỏ rạng.
Cho chênh choáng mùi thơm, cho đã đầy
ánh sáng,*

*Cho no nê thanh sắc của thời tươi;
Hỡi xuân hồng, ta muốn cắn vào ngươi!*
(Vội vàng)

Đoạn thơ là sự bày tỏ cảm xúc mãnh liệt và những khát khao cuồng nhiệt của thi nhân về cuộc sống trần thế. Ở đó, ta có thể nghe thấy giọng nói, nghe thấy hơi thở, nhịp đập của con tim Xuân Diệu. Việc sử dụng điệp ngữ “ta muốn” với mật độ dày

đặc cùng sự tăng tiến về sắc thái tu từ ở những động từ “ôm”, “riết”, “say”, “thâu”, “cắn” cho thấy nguyên trạng khẩu khí của thi sĩ. Nó thể hiện một cách trực tiếp, tươi sống cái cảm xúc ham hố, tham lam được ái ân cùng sự sống. Cảm xúc ấy đang trào lên như những đợt sóng càng lúc càng dâng cao, càng vỗ mạnh và được đẩy lên đến tột đỉnh: *“Hỡi xuân hồng, ta muốn cắn vào ngươi!”*.

Trẻ trung, sôi nổi và chan chứa lòng yêu đời, thơ Xuân Diệu vì vậy cũng tràn trề niềm tin yêu và tư tưởng lạc quan về sự sống, về cuộc đời. Trong thơ Xuân Diệu, ta bắt gặp rất nhiều từ “đời” như: cuộc đời, cảnh đời, dòng đời, bám đời,... “Đời”, đó là tất cả nỗi niềm, là động lực tình cảm thôi thúc ông viết nên những câu thơ mang ý nghĩa nhân sinh cao cả:

Sống, tất cả sống chẳng bao giờ đủ, ...

Sống toàn thân và thức nhọn giác quan

(Thanh niên)

Và sau này, chính Xuân Diệu cũng ngợi ca sự sống bằng quan niệm sống tích cực đầy ý nghĩa nhân sinh ấy: *“đã là sự sống thì chẳng bao giờ chán nản”*. Thế cho nên, ông mới coi sự sống và cuộc đời làm điểm tựa cho mình.

Ta bầu rửng vào da thịt cuộc đời,

Ngoài sự sống để làm êm đôi khát

(Thanh niên)

Sống giữa cuộc đời nhưng lúc nào Xuân Diệu cũng cảm thấy “không chán”, “không đủ”. Ông muốn chất chứa mọi vẻ đẹp và hương hoa của cuộc đời. Chính bởi vậy, ông được coi là người đầu tiên dám bộc lộ đến tận cùng khát vọng hưởng thụ cuộc đời.

Xuân Diệu yêu đời, thiết tha với cuộc sống. Song, đối với Xuân Diệu, cuộc sống

không tồn tại với ý nghĩa chung chung, trừu tượng. Trong cõi trần gian này, lẽ sống của Xuân Diệu nằm ở hai chữ: Tuổi Trẻ và Tình yêu. Xuân Diệu thường nói một cách rất say sưa về hạnh phúc của tuổi trẻ và niềm khao khát tình yêu bởi ông coi đó là *“phần ngon nhất của cuộc đời”*. Xuân Diệu dám khẳng định, mình là *“kẻ uống tình yêu dập cả môi”*, dám bày tỏ khát vọng hưởng thụ của mình một cách bộc trực và táo bạo. Phải chăng, đây chính là nguyên nhân khiến thơ tình Xuân Diệu *“mang theo một nguồn sống dào dạt chưa từng có ở chốn nước non lặng lẽ này”* (Hoài Thanh).

Như một sứ giả của thi ca, Xuân Diệu đến với cuộc đời, đem tình yêu, niềm vui cùng khát khao hạnh phúc của mình để giao cảm với đời. Xuân Diệu thổi vào trong thơ cái đẹp của sự sống, của thiên nhiên tạo vật và của tình người. Trong cảm quan của Xuân Diệu, mùa xuân là biểu hiện của sức sống, ở đó ẩn chứa biết bao điều hấp dẫn mới mẻ. Những bài thơ trực tiếp viết về mùa xuân như: “Nụ cười xuân”, “Xuân đầu”, “Xuân không mùa”,... đã tạo ra được vẻ tươi tắn về màu sắc, rộn rã về âm thanh, hài hoà về tình tứ như một nụ cười duyên:

Giữa vườn ánh ỏi tiếng chim vui

Thiếu nữ nhìn sương chói mặt trời

Sao buổi đầu xuân êm ái thế

Cánh hồng kết những nụ cười tươi

(Nụ cười xuân)

Thơ tình Xuân Diệu nồng nàn, đắm say, khi viết về mùa xuân càng trở nên thiết tha. Xuân Diệu luôn ao ước được mãi mãi sống với tuổi xuân, mãi mãi “hoài xuân”. Ông giải thích: *“với lòng tôi, trời đất chỉ hai mùa xuân và thu, hai mùa đặc biệt ý nhị, hai mùa có bình minh, ... xuân với thu là hai bình minh trong một năm, sự đổi thay hệ*

trọng nhất cho tâm hồn. Và bởi vậy thu cũng là một mùa xuân”.

Xuân Diệu đắm đuối với mùa xuân, Xuân Diệu cũng đồng thời coi mùa xuân là đồng nghĩa với tuổi trẻ và tình yêu; có tuổi trẻ là có sự sống, có sức mạnh để gắn bó với đời. Nhận thức như thế nên Xuân Diệu thường thiết tha, giục giã, gọi mời mọi người hãy mau mau tận hưởng nó:

Mau với chứ, vội vàng lên với chứ

Em, em ơi, tình non sắp già rồi.

(Giục giã)

Xuân Diệu không phải là người đầu tiên viết về tình yêu và tuổi trẻ. Song, Xuân Diệu viết về tình yêu và tuổi trẻ với một cảm xúc rất mới. Đến với tình yêu, Xuân Diệu muốn khám phá thực chất ý nghĩa của nó và đồng thời qua đó, trình bày quan điểm thẩm mỹ của mình. Dù muốn dù không, người ta vẫn nhận ra ông là người đầu tiên dám nói và nói một cách mãnh liệt khát vọng hưởng thụ tình yêu. Ông đưa ra một quan niệm rất hiện đại về tình yêu: tình yêu phải là sự kết hợp giữa nhu cầu về vật chất lẫn tinh thần (tức vừa là sự đồng cảm về tinh thần, vừa là sự gắn bó, rung động về mặt thân thể). Ông đã có những vần thơ nói lên khát vọng hưởng thụ tình yêu một cách xứng đáng:

Hay sát đôi đầu! Hãy kẻ đôi ngực!

Hãy trộn nhau đôi mái tóc ngắn dài!

Những cánh tay! Hãy quấn riết đôi vai!

Hãy dâng cả tình yêu lên sóng mắt

Hãy khăng khít những cặp môi gần chặt

Cho anh nghe đôi hàm ngọc của răng

Trong say sưa, anh sẽ bảo em rằng:

“Gần thêm nữa! thế vẫn còn xa lắm”.

(Xa cách)

*Và sự tham lam cùng khát vọng truy lĩnh
tình yêu:*

Hãy tuôn âu yếm, lửa mơn trớn

Sóng mắt, lời môi, nhiều - thật nhiều!

(Vô biên)

Không chỉ riêng Xuân Diệu mà nhiều nhà Thơ Mới đều chọn tình yêu làm tiền đề cho cảm hứng sáng tạo thơ ca. Song, Xuân Diệu đã thực sự làm náo động khoảng trời tình ái của mình. Xuân Diệu gạn bỏ giấc sầu mộng man mác trong tình yêu ở Lưu Trọng Lư và xa lạ với kiểu tình yêu mộc mạc, thầm kín của Nguyễn Bính. Ông đưa ra triết lý hưởng thụ tình yêu bằng sự nhiệt tình cổ vũ cho sự giao hòa của các giác quan, mau chóng tận hưởng những sung sướng về mặt thân thể. Ước mong được kết hợp giữa nhu cầu về vật chất với sự hòa cảm về tinh thần đã làm nên sức hấp dẫn đặc biệt của những bài thơ tình Xuân Diệu.

Là một hồn thơ luôn mang trong mình nỗi khát khao được tận hưởng mọi vẻ đẹp của đời sống trần thế, Xuân Diệu đã chọn tình yêu để gửi gắm lòng yêu đời và niềm khát sống của mình. Khát vọng sống mãnh liệt ấy chi phối cái nhìn cuộc đời của Xuân Diệu qua lăng kính ái ân, đã biến đời sống trần gian thành thiên đường của tình yêu để khát khao hưởng thụ, để đắm đuối tin yêu, để sống và chiến thắng sự trôi chảy tàn nhẫn của thời gian. Lòng yêu cuộc sống, yêu cõi tục một cách bền bỉ, sâu sắc ấy chứng tỏ tinh thần nhân văn và tạo nên sức hấp dẫn mãnh liệt của hồn thơ Xuân Diệu. “Bài ca sự sống” mà Xuân Diệu dành cho đời sẽ mãi thăng hoa bởi những nốt nhạc đẹp như thế!

Ngày nhận bài: 30/11/2017. Ngày biên tập xong: 10/12/2017. Duyệt đăng: 02/01/2018